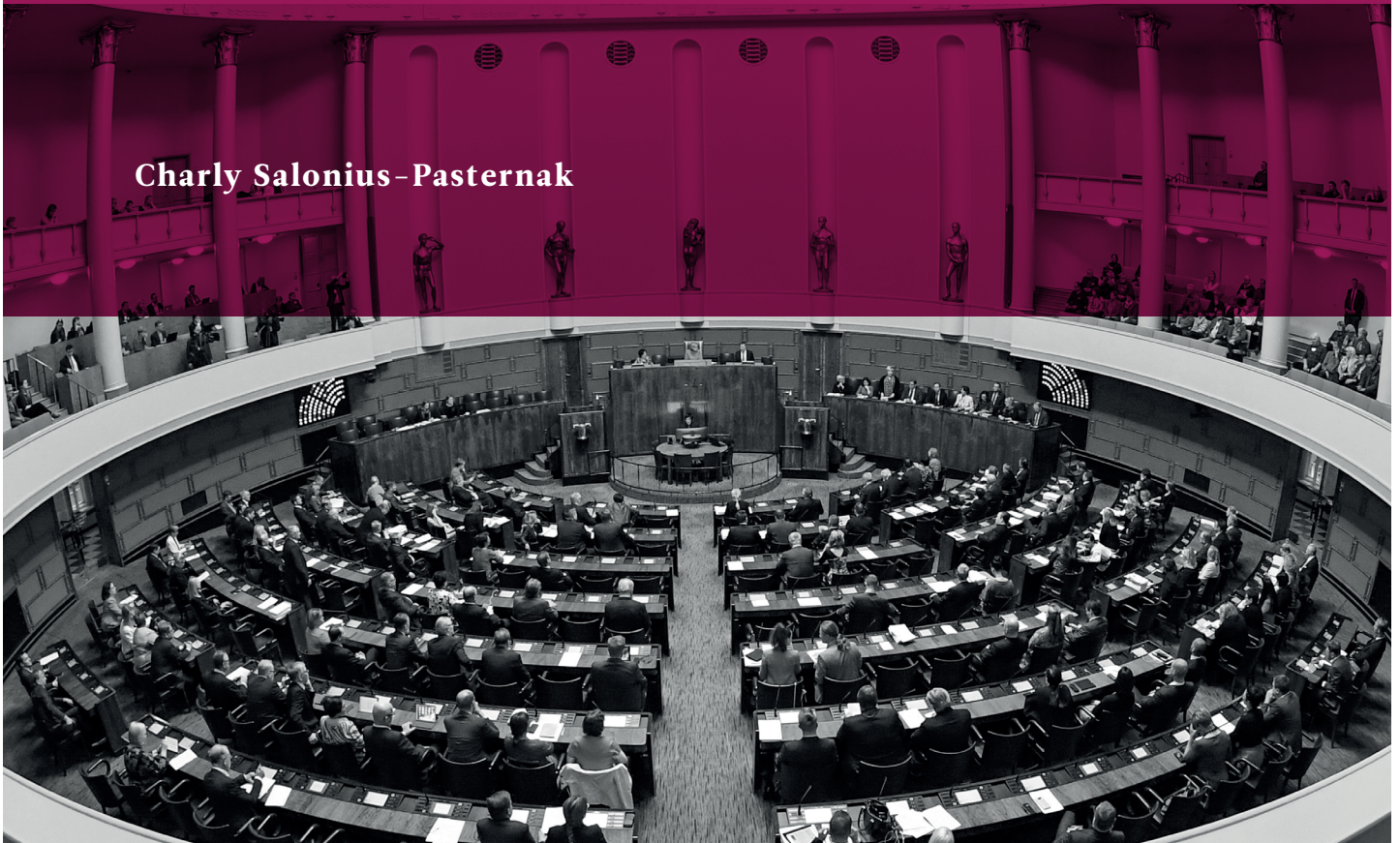

EDUSKUNNASSA YHTENÄINEN RINTAMA

KANSANEDUSTAJILLA LAAJA KONSENSUS SUOMEN
TURVALLISUUSPOLITIHKASTA

Charly Salenius-Pasternak

EDUSKUNNASSA YHTENÄINEN RINTAMA

KANSANEDUSTAJILLA LAAJA KONSENSUS SUOMEN TURVALLISUUSPOLITIIKASTA

- Suomalaiset kansanedustajat tukevat nykyistä turvallisuus- ja puolustuspoliittista linjaa. Etenkin yhteistyö Ruotsin ja muiden Pohjoismaiden kanssa saa erittäin vahvaa kannatusta, samoin kuin nykyisen asevelvollisuusjärjestelmän säilyttäminen.
- Vaikka julkista keskustelua leimaa polarisoituminen ja hallitus-oppositio-asetelma, ei vastaavaa ilmiötä näy ulko- ja turvallisuuspolitiikan kysymyksissä. Käsitykset ilmastonmuutoksen ja poliittisten ääriliikkeiden uhasta muodostavat poikkeuksen.
- Kansanedustajien näkemykset turvallisuuspolitiikan keskeisistä kysymyksistä ovat pitkälti samansuuntaisia kuin kansalaisten. Esimerkiksi Suomen Nato-jäsenyydestä kansa ja sen edustajat eduskunnassa ovat lähes täysin samaa mieltä.
- Viisi ilmiötä huolestuttaa yli kahdeksaa kymmenestä vastanneesta kansanedustajasta joko paljon tai jonkin verran: maailman pakolaistilanne, tietoverkkoihin kohdistuvat uhkat, kansainvälinen terrorismi, Lähi-idän tilanne ja Venäjän kehitys.

CHARLY SALONIUS-PASTERNAK

Vanhempi tutkija

Globaali turvallisuus - tutkimusohjelma

Ulkopoliittinen instituutti

ISBN 978-951-769-630-2

ISSN 1795-8059

Kansikuva: Eduskunta/Kimmo Brandt/Compic

Grafiikka: Kaarina Tammisto

Julkaistu on osa Ulkopoliittisen instituutin Suomen ulkopoliittikka -hanketta.

EDUSKUNNASSA YHTENÄINEN RINTAMA

KANSANEDUSTAJILLA LAAJA KONSENSUS SUOMEN TURVALLISUUSPOLITIIKASTA

SUOMEN UUTTA TURVALLISUUSPOLITIikkaa ON LUOTU YHDESSÄ

Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa on muuttettu merkittävästi viimeisen kahdeksan vuoden aikana. Osallistavan yhteismielisyyden hengessä tasavallan presidentti, Suomen eduskunta ja hallitukset ovat paaluttaneet uuden turvallisuuspolitiikan keskeisiksi pilareiksi syvän sotilaallisen monenkeskisen yhteistyön, aktiivisen suurvaltoihin kohdistuvan diplomatian ja vahvistetun maanpuolustuskyvyn¹. Eduskunnassa kiinnostus turvallisuuspolitiikkaan on kasvanut ja julkinen keskustelu on lisääntynyt.

Kansalaisten näkemyksiä turvallisuuspolitiikasta on selvitetty vuosittain muun muassa Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan (MTS) kyselyissä². Ne ovat luoneet pitkiä ja tutkimuksellisesti arvokkaita aikasarjoja. Sen sijaan kansanedustajilta ei ole kysytty samoja kysymyksiä vastaavassa laajuudessa, vaikka eduskunnalla on merkittävä rooli Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan päätöksenteossa. Yksittäisten toimijoiden, kuten presidentin näkemykset maan ulko- ja turvallisuuspolitiikasta on luettavissa virallisista puheista, ja ministerien puheenvuorot reflektoivat useimmiten vallassa olevan hallituksen linjauksia³.

Tämä Briefing Paper -julkaisu kokoaa yhteen kansanedustajien näkemyksiä turvallisuuspolitiikasta samalla tavalla kuin MTS:n kysely kansalaisille. Tutkimustulokset ovat indikoivia, sillä kyselyyn vastasi vain neljäsosa kaikista kansanedustajista. Taustamuuttujista kaksi kolmesta (ikäjakauma ja hallitus-oppositio-tasapaino) on kuitenkin todellisuutta vastaavia. Tulokset eivät mahdollista tilastotieteellistä analyysia. Kyselyyn vastanneiden sukupuolijakauma on liian miesvaltainen suhteessa koko eduskuntaan

mutta vastaa eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan sukupuolijakaumaa.⁴

Koska eduskunta tekee turvallisuuspolitiikkaan liittyviä päätöksiä hallituksen esityksestä, kansanedustajien omien eduskuntaryhmien näkemykset eivät ole tutkimuksellisesti yhtä relevantteja kuin hallituksen ja opposition. Tässä mielessä kyselyn vastaajien suhde koko eduskuntaan edustaa todellista hallitus-oppositio-tasapainoa. Eroavaisuus on alle kaksi prosenttiyksikköä tasaisempi kuin nykyinen hallitus-oppositio-jako. Puolueista SDP (12% vastanneista vs. 20% eduskunnassa) ja vihreät (4% vs. 10%) olivat vastajakunnassa aliedustettuja, Perussuomalaiset (28% vs. 19.5%) ja keskusta (28% vs. 15.5%) yliedustettuja.

Vaikka tässä julkaisussa kysymysten vastauksiin tarjotaan tarkkoja prosenttilukuja, ei ole analyttisesti tarkoituksenmukaista kiinnittää huomiota yksittäisiin prosenttilukuihin, etenkin jos erot ovat marginaalisia. Kun eri vastausten välillä ilmenee merkittäviä eroja, niitä voi käsitellä suuntaa antavasti. Kokonaisuus tarjoaa siten edellytykset kansanedustajien ulko- ja turvallisuuspoliittisten näkemysten analysointiin ja tulosten vertailuun kansalaisten vastausten kanssa.

VAHVA TUKI ULKOPOLITIIKALLE JA VALITUILLE TURVALLISUUSPOLIITTISILLE MUUTOKSILLE

Kyselyyn vastanneiden kansanedustajien tuki Suomen ulkopoliittikan hoidolle on vahvaa. 86 prosenttia vastanneista kansanedustajista on sitä mieltä, että ulkopoliitiikkaa on hoidettu erittäin tai melko hyvin. MTS:n viimeisimmän tutkimuksen mukaan (2020) kansalaisista 72 prosenttia katsoo, että ulkopoliitiikkaa on hoidettu hyvin⁵. Osa edustajista ja kaikki puolueet ovat olleet mukana Suomen ulkopoliittikan työstämisessä ja toteuttamisessa, joten on odotettua, että he näkisivät työnsä jäljen positiivisesti.

1 Mika Aaltolan kirjassa *Poutasään jälkeen* avataan osallistavan konsensuksen periaatteita: eri turvallisuuspolitiikkaan liittyvät toimijat ja kansa ovat niin itenäisesti kuin yhdessä tulleet saman tyyppisiin johtopäätöksiin, joka johtaa yhdessä luotuun ja pidettyyn konsensukseen.

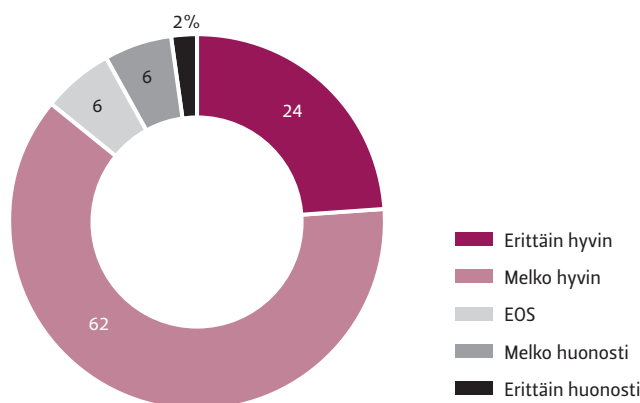
2 Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan mielipidetutkimukset: https://www.defmin.fi/tehtavat_ja_toiminta/viestinta/maanpuolustustiedotuksen_suunnittelukunta_mts/mielipidetutkimukset.

3 Ulkopoliittinen instituutti ylläpitää EILEN-arkistoa, johon on koottu Suomen ulkopoliittikan keskeiset dokumentit ja puheet. <https://www.eilen.fi/>.

4 Kysely toteutettiin marraskuussa 2019 ja vastaukset ovat anonyymeja. Kysely sisälsi viisi kysymystä, jotka ovat identtisiä Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan 2018 käyttämiin kysymyksiin. Kyselyssä on kolme taustamuuttujaa: ikäryhmä (25–49 ja 50–79), sukupuoli (M/N) ja puolue (sd., ps., kok., kesk., vihr., vas., muu). Kaikille kansanedustajille lähetettyyn kyselyyn vastasi 50 kansanedustajaa eli vastausprosentti oli 25 prosenttia.

5 Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta: Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta, MTS Tiedotteita ja katsauksia 2020:1, https://www.defmin.fi/files/4832/MTS_tammikuu_2020_Mielipidetutkimusraportti.pdf.

Miten hyvin tai huonosti Suomen ulkopoliitiikkaa on mielestänne viime vuosina hoidettu?

Suomi on viimeisen kahdeksan vuoden aikana muuttanut turvallisuuspolitiikkaansa niin, että se nojaa nykyisin ulkopoliitikan ja vahvan kansallisen puolustuksen lisäksi laajaan kansainväliseen sotilaalliseen yhteistyöverkostoon. Verkosto koostuu kahdenkeskisestä yhteistyöstä, esimerkiksi Ruotsin kanssa, sekä monenkeskisistä yhteistyökuvioista ja syvennetystä puolustukseen liittyvästä yhteistyöstä EU:n ja Naton kanssa. Tämä kokonaisuus saa vahvaa tukea kansanedustajilta.

Pohjoismaiden ja Ruotsin kanssa tehtävään yhteistyöhön tuki on vahvaa niin hallitus- kuin oppositiopuolueissa. Vastaajista 96 prosenttia suhtautuu kaikkien Pohjoismaiden ja erikseen Ruotsin kanssa tehtävään sotilaalliseen yhteistyöhön myönteisesti ja vain 4 prosenttia kielteisesti. Sukupuolella ja iällä ei ole vaikutusta.

Euroopan unionissa tehtävää sotilaallista yhteistyötä tukee neljä viidestä (80%) ja vastustaa noin seitsemännes (16%). Nämä tukiluvut ovat samansuuntaisia kansalaisten ilmaisemien lukujen kanssa⁶. Eduskunnassa tuki Naton ja Yhdysvaltojen kanssa tehtävään yhteistyöhön on hieman vahvempaa kuin kansalaisten keskuudessa. Vastanneista kansanedustajista seitsemän kymmenestä (71%) suhtautuu yhteistyöhön Naton kanssa myönteisesti

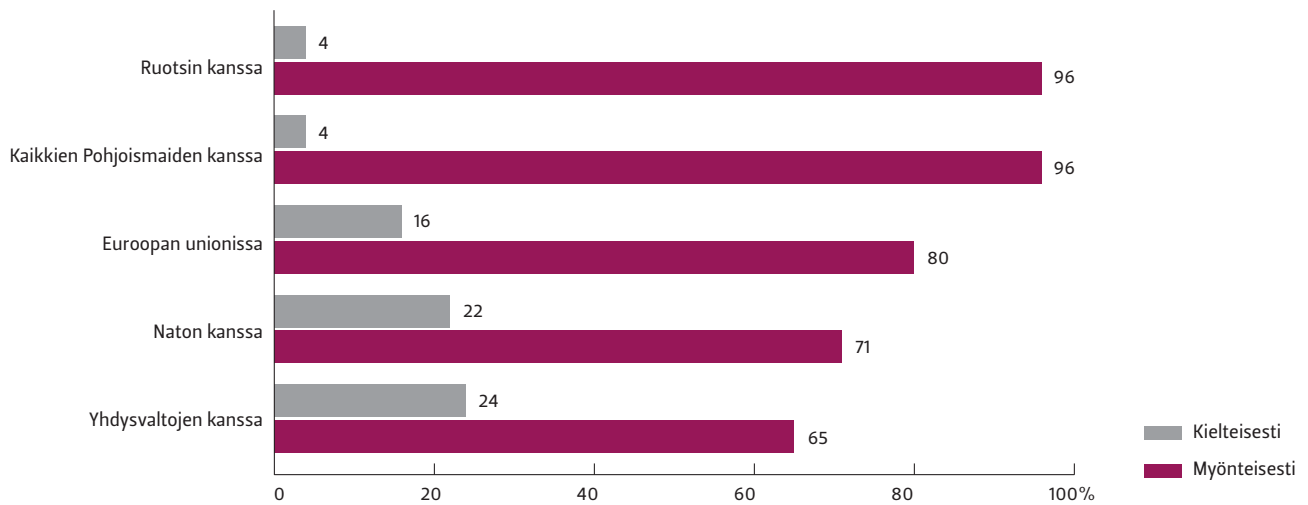
ja kaksi kymmenestä (22%) kielteisesti; kansalaisten keskuudessa (MTS 2020) vastaavat luvut ovat 57 ja 34 prosenttia. Yhdysvaltojen kanssa tehtävään kahdenväliseen yhteistyöhön suhtautuu myönteisesti noin kaksi kolmesta (65%) ja kielteisesti noin neljännes (24%) kansanedustajista; kun lukemat kansalaisten keskuudessa ovat 52 ja 42 prosenttia.

Mieskansanedustajat tukevat naisia selvemmin Naton (M: 76%, N: 63%) ja Yhdysvaltojen (M: 76%, N: 44%) kanssa tehtävää sotilaallista yhteistyöstä. Ikäryhmissä ainoa poikkeama näyttää olevan vanhemman ikäryhmän (50–79 vuotta) hieman negatiivisempi asenne sotilaalliseen yhteistyöhön Yhdysvaltojen kanssa: 32 prosenttia näkee sen negatiivisesti, kun 25–49 vuotiaiden keskuudessa 19 prosenttia pitää sitä negatiivisena.

Hallitus-oppositio-asetelmassa eroja on suhteessa EU:n, Naton ja Yhdysvaltojen kanssa tehtävään yhteistyöhön. Oppositio suhtautuu negatiivisemmin yhteistyöhön Euroopan unionissa (H: 8%, O: 26%). Hallituspuolueiden kansanedustajat taas suhtautuivat negatiivisemmin Naton (H: 28%, O: 17%) ja Yhdysvaltojen (H: 36%, O: 13%) kanssa tehtävään yhteistyöhön. Nämä eroavaisuudet voivat selittyä sekä otannan koolla että nykyisillä hallitus- ja oppositiopuolueilla.

6 MTS 2020.

Suomi tekee sotilaallista yhteistyötä Ruotsin, muiden Pohjoismaiden, Naton ja Yhdysvaltojen kanssa sekä Euroopan unionissa. Miten suhtaudutte tähän yhteistyöhön?

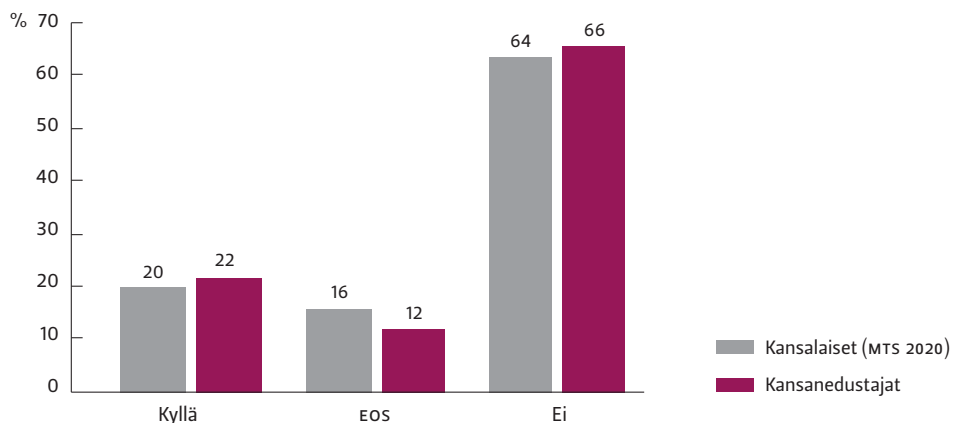
**KANSANEDUSTAJAT JA KANSA:
EI SUOMEN NATO-JÄSENYYDELLE**

Vastanneista kansanedustajista kaksi kolmesta (66%) ei halua, että Suomi pyrkisi Naton jäseneksi. Noin kaksi kymmenestä (22%) pitää jäsenyyttä toivottavana. Kokonaisuudessaan vastanneiden kansanedustajien näkemykset kysymykseen Suomen Nato-jäsenyydestä reflektivat hyvin Maanpuolustustiedotuksen

suunnittelukunnan vuosien varrella kansalaisilta kerättyjä tuloksia.

Hallituksen ja opposition koostumus saattaa vaikuttaa vastauksiin, jotka liittyvät kysymykseen Suomen Nato-jäsenyydestä. Hallituspuolueiden vastanneista jäsenistä yhdeksän kymmenestä (92%) ei halunnut, että Suomi pyrkisi Naton jäseneksi, kun oppositiopuolueissa istuvista neljä kymmenestä (42%) haluaisi, että Suomi pyrkisi jäseneksi.

Pitäisikö Suomen mielestänne pyrkiä Naton jäseneksi?

Pitäisikö Suomen puolustusjärjestelmän mielestänne perustua...

PUOLUSTUKSEN PERUSTASTA VAHVA YHTEISYMMÄRRYS: ASEVELVOLLISUUS

Suomen sotilaallinen maanpuolustus perustuu vahvaan maanpuolustustahtoon ja nykyisen puolustusjärjestelmän laajaan reserviin, joka on luotavissa vain yleisellä asevelvollisuudella. Vaikka kaikilla kansalaisilla on maanpuolustusvelvollisuus perustuslain 127. pykälän perusteella, on asevelvollisuus historiallisesti ollut velvoittava vain miehille. Vuodesta 1995 myös naisilla on ollut mahdollisuus suorittaa vapaaehtoinen asepalvelus. Nykyisin noin kaksi kolmesta ikäluokan miehestä suorittaa asepalveluksen, eli noin kolmannes koko ikäluokasta suorittaa asevelvollisuuden, johon Suomen puolustusjärjestelmä perustuu.

Kansanedustajilta kysyttiin näkemystä siitä, pitäisikö Suomen puolustusjärjestelmän perustua nykyisenkaltaiseen miesten yleiseen asevelvollisuuteen, kaikille pakolliseen asevelvollisuuteen, vapaaehtoisuuteen vai ammattiarmeijaan.

Vastanneista kansanedustajista 86 prosenttia tuki nykyisenkaltaista, miehille pakollista ja naisille vapaaehtoista asevelvollisuusjärjestelmää. Ammattiarmeija ei saanut yhtään kannatusta. Kaikille vapaaehtoista järjestelmää tuki 4 prosenttia vastanneista.

Vastanneiden kansanedustajien keskuudessa tuki nykyisenkaltaiselle asevelvollisuusjärjestelmälle on vahva. MTS:n tuoreiden lukujen mukaan kansalaisten tuki nykyiselle järjestelmälle on matalampi: sitä tukee 65 prosenttia kansalaisista (MTS 2020). 25–34-vuotiaista, jotka ikänsä puolesta muodostavat kenttäarmeijan rungon, noin puolet tukevat nykyjärjestelmää

(45 prosenttia MTS:n 2018 mittauksessa ja 55 prosenttia vuonna 2020).

Kansanedustajien tehtävä on taata riittävät resurssit ja juridisesti kestävä pohja Suomen puolustukselle. Puolustusvoimien tehtävä on johtaa maanpuolustusta ja sen kehittämistä. Kyselyn tulosten perusteella kansanedustajat tukevat Puolustusvoimien nykyistä virallista kantaa: reservin koon asettamien reunaehtojen perusteella järjestelmää ei tarvitse muuttaa, koska Puolustusvoimat saa tarvittavan määrän koulutettavia miesten ikäluokasta.

On jossain määrin yllättävää, että nykymuotoisen asevelvollisuuden epätasa-arvoisuutta ei koettu kyselyn tuloksien mukaan merkittävämmäksi asiaksi. Eduskuntapuolueiden nuorisojärjestöjen johtajat ja Varusmiesliitto ovat asettuneet tukemaan tasa-arvoista järjestelmää.⁷ Kyselyn tulosten ja Puolustusvoimien julkisten lausumien perusteella maan koko kykypotentiaalin saaminen sotilaallisen maanpuolustuksen käyttöön ei ole näköpiirissä. Toisaalta Suomen turvallisuutta vahvistetaan myös muulla kuin sotilaallisella puolustuksella, esimerkiksi siviilivarautumisella, josta on hyötyä monen eri turvallisuutta heikentävän haasteen edessä (pandemiat ja suuronnettomuudet). Koska henkilökohtainen maanpuolustustahto on selvästi yli 80 prosenttia, kansanedustajilla on mahdollisuus yhdessä kaikkien viranomaisten kanssa luoda kokonaisturvallisuutta edistävä järjestelmä

⁷ Kouvolaan turvallisuuskonferenssissa 13.9.2019 puolueiden nuorisojärjestöjen johtajat tukivat kaikkia koskevaa asevelvollisuutta, kun heiltä kysyttiin asiasta. Varusmiesliitto on vaatinut kaikille asevelvollisuutta kesällä 2019, <http://varusmiesliitto.fi/2019/07/08/kannanotto-varusmiesliitto-vaatii-tasa-arvoista-asevelvollisuutta/>.

(kokonaisturvallisuuspalvelus), jolla vastata moniin huolta aiheuttaviin ilmiöihin ja uhkiin.

Vastikään perustetulla asevelvollisuuden tulevaisuutta selvittävällä parlamentaarisella ryhmällä on suuri vastuu. Järjestelmä, jossa laajennetaan vanhaa toimivaa osaa (velvollisuutta) ja lisätään osallistavuutta, voi luoda edellytykset puolustusjärjestelmän tuen vahvistamiselle ja siten Suomen turvallisuuden lisäämiselle. Tasa-arvo ja Suomen turvallisuuden vahvistaminen puhuvat muutoksen puolesta.

KYBERUHAT JA PAKOLAISTILANNE UHKIEN KÄRJESSÄ

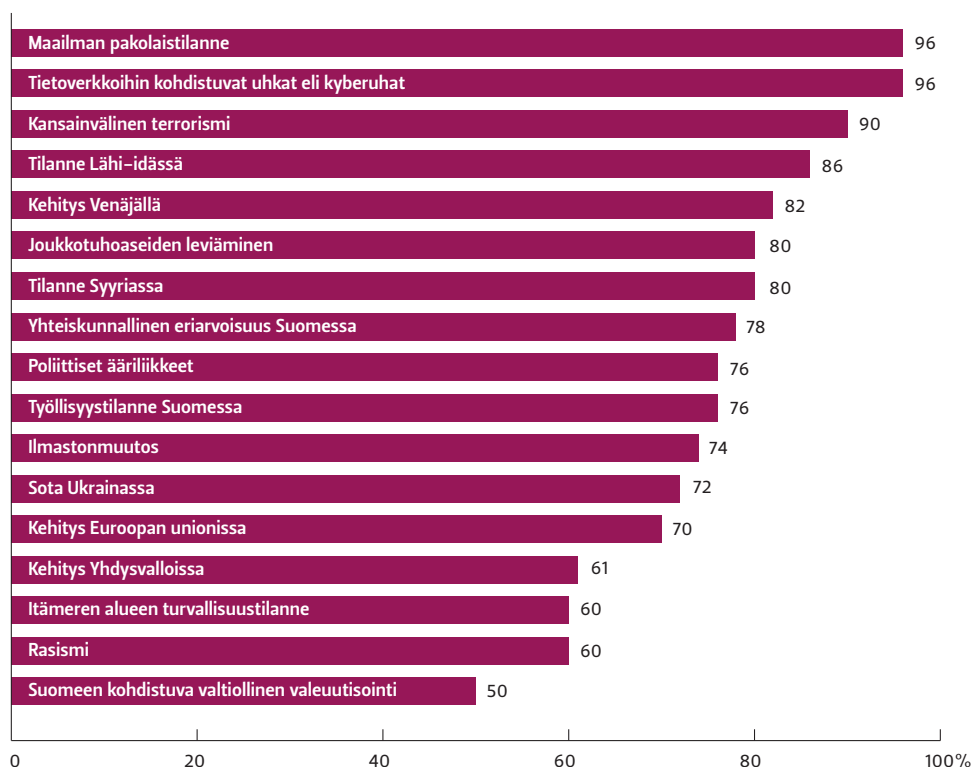
Kansanedustajia pyydettiin kyselyssä arvioimaan, missä määrin tietyt ilmiöt tai tekijät aiheuttivat huolta; lista oli sama kuin MTS:n vuonna 2018 kansalaisille esittämä. Viisi ilmiötä saivat yli kahdeksan kymmenestä vastanneesta kansanedustajasta huolestumaan joko paljon tai jonkin verran. Näitä ovat: maailman pakolaistilanne, tietoverkkoihin kohdistuvat uhkat, kansainvälinen terrorismi, tilanne Lähi-idässä ja kehitys Venäjällä.

Tietoverkkoihin kohdistuvista uhkista kansanedustajat ovat lähes yksimielisiä: 96 prosenttia on paljon tai jonkin verran huolestunut ”kyberuhista”. Traditionaaliseen turvallisuuspolitiikkaan lähemmin kytkeytyvät ilmiöt, kuten sota Ukrainassa tai Itämeren alueen turvallisuustilanne, huolestuttivat jonkin verran noin puolta vastanneista kansanedustajista, mutta vain noin joka kymmenennelle nämä kaksi aiheuttivat paljon huolta.

Kansainvälinen terrorismi (H: 88% joko paljon tai jonkin verran huolissaan, O: 92%), maailman pakolaistilanne (H: 96%, O: 96%), tietoverkkoihin kohdistuvat iskut (H: 92%, O: 100%) ja Suomen työllisyystilanne (H: 77%, O: 75%) huolestuttavat vastausten perusteella suuresti niin hallitus- kuin oppositiopuolueita.

Nykyinen hallitus-oppositio-jako ilmenee siten, että ilmastonmuutos huolettaa 85 prosenttia hallituspuolueiden edustajista ja 63 prosenttia opposition edustajista. Oppositioista viidennes (21%) on vain vähän ja seitsemännes (17%) ei lainkaan huolestunut ilmastonmuutoksesta. Vastaavasti poliittisten ääriliikkeiden suhteen hallituspuolueiden edustajista 88 prosenttia on joko paljon tai jonkin verran huolissaan, kun vastaava

Ilmiöt, jotka huolestuttavat kansanedustajia paljon tai jonkin verran

luku opposition edustajien vastauksissa on 62 prosenttia. Vaikka julkaisussa vastauksia ei juuri käsitellä puoluekohtaisesti, on ilmastonmuutoksen suhteen havaittavissa merkittäviä eroja kahden suurimman oppositiopuolueen vastausten välillä. Kokoomuksen kansanedustajista lähes yhdeksän kymmenestä on huolestunut ilmastonmuutoksesta, kun taas perussuomalaisista vain noin neljä kymmenestä.

KONSENSUS LUO EDELLYTYKSET MUUTOKSIIN

Kansanedustajien suhteellisen laajasti jaettu uhkarvio ja näkemys siitä, millä turvallisuuspoliittisilla työkaluilla on toimittava, tukee sitä väitettä, että Suomen poliittisessa johdossa on suhteellisen laaja turvallisuuspoliittinen konsensus. Kansanedustajien näkemykset keskeisistä turvallisuuspolitiikan kysymyksistä eivät erityisesti poikkea kansan keskuudessa vallitsevista mielipiteistä. Sekä kansa että sen edustajat näkevät maailman ja Suomen turvallisuuteen liittyvän perustan samansuuntaisesti. Päätöksenteon suhteen se antaa vahvan selkänöjan jatkaa nykyistä politiikkaa tai tarpeen vaatiessa muuttaa sitä. Muutostarpeen havaitseminen vaatii jatkuvaa analyttistä

ja itsekriittistä arviointia Suomen turvallisuusratkaisujen toimivuudesta. Historiankirjoissa on esimerkkejä siitä, mitä ajattelematon konsensus tai "groupthink" voi aiheuttaa.

Se, että hallitus- ja oppositiopuolueiden välillä ei ollut havaittavissa merkittäviä eroja, kertoo myös "poliittisen ankkuroinnin" merkityksestä politiikan tekemisessä. On helpompi tehdä muutoksia, kuten viime vuosien merkittävästi läheisempi yhteistyö Ruotsin kanssa, kun kaikilla on ollut mahdollisuus vaikuttaa päätöksiin. Tämä tapa käydä merkittäviä turvallisuuspolitiikkaan tai puolustukseen liittyviä asioita läpi myös opposition edustajien kanssa on merkittävä vahvuus. Se edesauttaa Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan johdonmukaisuutta ja ennustettavuutta, jotka ovat ulkomailla arvostettuja piirteitä. Se tarkoittaa myös sitä, että hallituksenvaihdos ei aiheuta suuria turvallisuus- ja puolustuspoliittisia heilahduksia toisin kuin monessa muussa maassa. Oma-aloitteiset ja laajasti hyväksyttyyn tilannekuvaan perustuvat turvallisuus- ja puolustuspolitiikan muutokset, esimerkiksi Suomen kokonaisturvallisuuden vahvistamiseksi, ymmärretään ja huomioidaan niin lähinaapurustossa kuin muualla maailmassa.